

Kilikya Kıyıları Sualtı Arkeolojik Yüzey Araştırması - 2005: Tisan (Aphrodisias) - Dana Adası - Mavikent - Boğsak Kıyı Taraması

The Cilician Coast Archaeological Underwater Surveys - 2005: Tisan (Aphrodisias) - Dana Adası - Mavikent - Boğsak Coastal Survey

Çiğdem TOSKAY-EVRİN – Volkan EVRİN

Giriş:

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sualtı Topluluğu Batık Araştırmaları Gurubu (ODTÜ-SAT BAG) (<http://www.metu.edu.tr/home/wwwsat>), 1992 yılından beri sürdürmekte olduğu "Kilikya Kıyıları Sualtı Arkeolojik Yüzey Araştırması"nın (<http://www.kilikya.org>) 2005 yılı sualtı keşif ve araştırma dalışlarını Mersin İli Silifke İlçesi'ne bağlı Yeşil Ovacık beldesi ile Taşucu arasında kalan Tisan (Aphrodisias) - Mavikent - Boğsak kıyı şeridinde ve Dana Adası'nın çevresinde yapmıştır (Har. 1). Kilikya kıyılarının sualtı arkeolojik değerlerinin tespit ve belgelenmesini

Har. 1 Kilikya 2005 çalışma alanları
Map 1 The area in Cilicia investigated in 2005

Introduction:

Middle East Technical University Subaqua Society Wreck Research Group (METU-SAT BAG) (<http://www.metu.edu.tr/home/wwwsat>) has continued its "Coastal Cilicia Archaeological Underwater Surveys" (<http://www.kilikya.org>) in 2005 in the area between Yeşil Ovacık (Mersin - Silifke) and Taşucu at Tisan (Aphrodisias) - Mavikent - the coastal strip of Boğsak and Dana Adası (Pithyussa Island) (Map 1). Prior to the survey, METU-SAT BAG members contacted the Silifke Museum and obtained the necessary information and resources. Although all of the survey dives were attempted in areas out of diver-restricted zones, the Mersin Directorate of Tourism and Culture and the Coastal Guard were informed. Since 2002, the Turkish Underwater Archaeology Association - TINA (<http://www.tinaturk.com>) supporting underwater research, has also been METU-SAT BAG's sponsor. Our research team of 16 METU-SAT BAG divers, with the support of the Mavikent Summer Resort residents, completed its survey between the 20th and the 31st of August, 2005.

Method:

Each campaign of the Cilicia underwater research begins with obtaining intensive logistics and preliminary archaeological information. In addition to this, local divers, fishermen and locals are contacted to obtain further information leading to the selection of the research areas. The 2005 study area is a crossing point from Rough (Anemurium - Kelenderis - Seleuceia) to Flat Cilicia (Soli - Mersin - Tarsus - Adana) and at the Bay of

amaçlayan bu çalışma öncesinde Silifke Müzesi ile görüşülmüş, ihtiyaç duyulan bilgi ve kaynaklar tespit edilmiştir. Sualtı dalışları tamamen dalış yasağı olmayan yerlerde yapılmasına rağmen, araştırma öncesinde de Mersin ili Kültür ve Turizm Müdürlüğü ile Sahil Güvenlik birimlerine gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır. Araştırmanın parasal desteği, ODTÜ-SAT BAG'ın son 4 yılıdır tüm sualtı araştırmalarını destekleyen Türkiye Sualtı Arkeolojisi Vakfı - TINA (<http://www.tinaturk.org>) tarafından karşılanmıştır. Araştırma ekibimiz, Mavikent sitesinin desteği sayesinde 16 kişilik ODTÜ-SAT BAG dalıcısı ile 20-31 Ağustos 2005 tarihlerinde keşif ve araştırma dalışlarını tamamlamıştır.

Yöntem:

Kilikya Araştırmaları, öncesinde yoğun kara çalışması yapılan ve arkeolojik ön bilgilerin toplanması ile başlayan bir çalışmadır. Buna ek olarak yerel dalgıçlardan, balıkçılardan ve yöre halkından alınan genel bilgiler doğrultusunda araştırma yapılacak alanlar seçilmektedir. 2005 yılı çalışma bölgesi de coğrafi yapısı ile Dağlık Kilikya (Anemorion - Kelenderis - Seleukeia) ile Düzlük Kilikya (Soli - Mersin - Tarsus - Adana) arasında bir geçiş noktası olan ve Taşucu Körfezi olarak bilinen kısımda, Tisan (Ovacık Yarımadası ve Köşrelik Adası - Aphrodisias) - Mavikent - Boğsak kıyı şeridi ile Dana Adası'nın (Pithyussa Adası) çevresi olarak seçilmiştir. Doğal liman yapıları ve kıyı şeridinde bulunan arkeolojik kalıntılar bu bölgeyi araştırmaya değer kılmaktadır (Har. 1).

ODTÜ-SAT BAG dalıcıları, önceden belirlenen dalış noktalarına 2-3 kişilik ekipler halinde teknik becerilerine uygun derinliklerde dalarak keşif dalışlarını gerçekleştirmiştir. Dalışlar sırasında görülen arkeolojik değere sahip bulgular çizim ve fotoğraflar ile belgelenmiştir. Önemli keşif noktalarında sualtı görüntülemeleri de yapılmıştır. 10 günlük dalış kampı sonucunda 16 araştırma dalıcısı 160 aletli dalış yapmış ve 150 saatin üzerinde sualtı taraması gerçekleştirmiştir.

Bulgular:

Araştırmalarının sonucunda Dana Adası civarındaki topukta ve Boğsak yakınlarındaki bir koyda olmak üzere iki batık alanı belgelenecek görüntülenmiştir (Res. 1).

Her iki batık alanı da yerel dalgıçlar tarafından bilinen, ancak kayıtlara geçirilmemiş batıklardır. Dana Adası bölgesindeki topukta bulunan batığın hemen hemen tüm kargosu yağmalama sonucunda hasar görmüştür. Fakat, kumun altında halen sağlam parçalar da bulunmaktadır (Res. 3-4, 6). Boğsak yakınlarında bulunan batık ise, kayalara bindirerek battığı veya zamanla

Taşucu, that is: the Tisan (Ovacık Peninsula and Köşrelik Island - Aphrodisias) - Mavikent - coastal strip of Boğsak and around Dana Adası (Pithyussa Island). Both its natural harbours and archaeological remains on the coastal strip make the area appealing for research (Map 1).

METU-SAT BAG divers have dived in groups of 2 or 3, at pre-determined diving spots to depths with respect to their technical diving skills, thus completing their underwater surveys. Archaeological finds discovered during these dives were drawn and photographed. At the important underwater sites underwater video recordings were taken. By the end of 10 days, the 16 research divers conducted 160 technical dives and spent over 150 hours underwater for this survey.

Finds:

As a result of these underwater surveys two shipwrecks were discovered and were documented at the shoal off Dana Adası (Pithyussa Island) and in the bay around Boğsak (Fig. 1). Both wreck sites were known to the local divers, however neither has been documented to date. The wreck's cargo at the shoal off Dana Adası (Pithyussa Island) has been heavily looted. However there are still intact amphorae below the sand (Fig. 3-4 and 6). The other shipwreck in the bay around Boğsak, most probably was wrecked on the shoals and with the passage of time, the waves have washed it towards the coast, consequently its cargo has been greatly damaged and scattered (Fig. 1 and 5). In addition, some complete amphorae and many amphorae sherds were discovered

Res. 1 Boğsak yakınlarındaki batık alanında ölçüm ve belgeleme çalışmaları

Fig. 1 Measurement and documentation of the shipwreck near Boğsak

Res. 2 Köşrelik Adası'ndan bir amphora
Fig. 2 An amphora from Köşrelik Island

Fig. 3 Dana Adası batık alanından amphoralar
Fig. 3 Amphorae from the Dana Island
shipwreck area

Res. 4 Dana Adası batık alanından
bir amphora
Fig. 4 An amphora from the Dana
Island shipwreck area

dalgaların da etkisiyle kayalık ve sığ kıyı kenarına dek sürüklendiğinden kargosu darmadağın ve hasarlıdır (Res. 1, 5). Bunun dışında Tisan - Köşrelik Adası çevresinde bol miktarda tam ve kırık amphoralara rastlanmıştır (Res. 2). Dana Adası çevresinde de karada bulunan arkeolojik kalıntılara yakın kıyı şeridinde mimari yapılar ve amphora kırıkları tespit edilmiştir. Yeşil Ovacık Yarımadası'nın çevresinde, Dana Adası kıyılarında ve dalış yapılan diğer noktalarda metal çapalara rastlanmış, ancak taş çapaya rastlanmamıştır.

Aphrodisias kentinin Doğu limanından başlamak üzere Ovacık Yarımadası'nın kısmen güney yüzüne dek uzanan ve yarımadanın batı tarafında kısıtlı bölgelerle Köşrelik Adası ve Dana Adası (Pithyussa Adası) etrafında, Aphrodisias'tan Mavikent yönüne doğru yapılan Kilikya 2005 sualtı taramaları sırasında ağırlıklı olmak üzere Roma Dönemi amphora kırıklarıyla – Dressel 1 (?), Dressel 2-4, Geç Roma 1 (LR 1) ile olasılıkla Kos tipi omuzdan çimdiklenmiş çift şerit (bifid) kulplu bir amphora, Ortaçağ'a ait sırlı seramik kırıklarına rastlanmıştır (Res. 2-4, 6-7).

Boğsak tarafında bulunan batık alanında da yoğun olarak Dressel 2-4 tipi Roma amphoralarına (Res. 1), Roma Dönemi tabak ve çanak formlarına, iri silo kaplarına, Roma Dönemi güveçlere rastlanmıştır (Res. 5).

Kilikya Araştırması sonucunda elde edilen arkeolojik bulgular, batık alanlarının mevkileri ve koordinatları ile beraber Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Silifke Müzesi'ne bildirilmiştir.

Tartışma:

Antik Dönem'de Zephyrion, Ortaçağ'da ise olasılıkla Aziz John'un şövalyelerinin etkisiyle Cape Cavaliere olarak bilinen Ovacık Yarımadası üzerinde yer alan Aphrodisias kenti, yarımadanın kuzeydoğu kesiminde

around Tisan - Köşrelik Island (Fig. 2). At Dana Adası (Pithyussa Island), parallel to the archaeological remains on land, architectural remains and amphora sherds were observed underwater. Around the peninsula of Yeşil Ovacık and coasts of Dana Adası (Pithyussa Island) metal anchors were discovered, no stone anchors were detected.

Beginning from the East Harbour of the ancient Aphrodisias during the 2005 Cilicia Underwater Survey towards the southern point and to the west of Yeşil Ovacık Peninsula and around Köşrelik Island and Dana Adası (Pithyussa Island), from Aphrodisias toward Mavikent, Roman period amphorae – Dressel 1 (?), Dressel 2-4, Late Roman 1 and most probably a Koan type amphora with pinched bifid handles – and Medieval glazed sherds were discovered (Fig. 2-4, 6-7).

At the wreck site at Boğsak numerous Dressel 2-4 Roman amphorae (Fig. 1), Roman plates and bowls, silo-like large vessels and Roman period cooking pots were found (Fig. 5).

Archaeological discoveries made during our Cilician underwater survey, including the coordinates of the wreck sites, were reported to the Ministry of Culture and Tourism through Silifke Museum.

Discussion:

Ancient Aphrodisias to the northeast of the Ovacık Peninsula, known as Zephyrion in the classical period, and as Cape Cavaliere due to the presence of the Hospitalier Knights of St. John of Jerusalem in the Middle Ages, with its eastern and western harbours, dominates a protected isthmus. Entering the eastern harbour, one passes by an east-west orientated little island (Köşrelik/Köşrelik Adası). The east harbour was known as Porto Cavaliere in the Middle Ages. Rock graves and a small

Res. 5 Boğsak yakınlarındaki batık alanından bir amphora

Fig. 5 Amphorae from the shipwreck area near Boğsak

Res. 6 Dana Adası batık alanından amphoralar

Fig. 6 Amphorae from the area of the Dana Island shipwreck

Res. 7 Dana Adası batık alanından bir amphora

Fig. 7 An amphora from the Dana Island shipwreck area

korunaklı bir kıstağa hükmeden doğu ve batı limanlarına sahip bir yerleşmedir. Doğu limanına girerken doğu-batı doğrultulu küçük bir adanın yanından geçilir (Kösrelilik/Köserelik Adası). Doğu Limanı ise Ortaçağ'da Porto Cavaliere olarak bilinmektedir. Köserelik Adası üzerinde kaya mezarları ile bir kilisecik de yer almakta, Roma ve Erken Bizans dönemlerinde adanın bir nekropol alanı olarak kullanıldığı da düşünülmektedir. Ada tatlı su kaynaklarına da sahiptir. Yarımada'nın Doğu Limanına bakan tarafında Erken Bizans Dönemi'ne ait mozaik zeminli, Aziz Panteleēmōn'a adanmış bir kilisenin kalıntıları bulunmaktadır. Ortaçağ'da kilise kullanım dışı kaldıktan sonra kilisenin güney koridorunun tamamını kapsayan bir sarnıç inşa edildiği sanılmaktadır.

Aphrodisias kentini daha önce ziyaret eden Beaufort, Heberdey ve Wilhelm, Bean ve Mitford, son olarak da Blumenthal ve Budde gibi gezgin ve araştırmacıların çoğu yüzeyde Roma İmparatorluk Dönemi'nden daha eskiye giden kalıntılara rastlamadıklarını ifade etmişlerdir. Öte yandan alanda araştırma ve Doğu Limanı kilisesinde kazı çalışmaları yapmış olan Budde, kentte buldukları seramik malzemenin İ.Ö. 6. yy.'dan Geç Bizans Dönemi'ne dek çeşitlilik gösterdiğini kaydetmektedir.

Ovacık Yarımadası'nın güneyinde yer alan küçük koydan yukarı doğru bakıldığında poligon örgülü bir duvar sistemi ile gözetleme kuleleri görülür. Kulelerin ve duvarın doğrultusuna bakıldığında kıstakta yer alan yerleşimi korumak amacıyla kurulmuş bir savunma sistemini akla getirmektedir. Yarımada'nın kuzeybatısında, batı limanı yönünde de poligon örgülü duvarlar ile antik duvar kalıntıları ve seramik kırıkları devam etmektedir. Sur duvarları yarımada'nın kuzey ve güney kıyılarını içine alacak şekilde adayı çevrelemektedir. Batı ve Doğu limanlarındaki yerleşimin kendisini koruyabilmesi için donanma güçlerinden faydalanması muhtemeldir.

church are found on the Köserelik Island; it is assumed that the island was also used as a cemetery during the Roman and Early Byzantine periods. The island also has fresh water sources. The remains of an Early Byzantine church with elaborate mosaic floors dedicated to St. Panteleēmōn also faces the eastern harbour. As the church was not used during the Middle Ages, an aqueduct might have been built that encompassed the entire southern aisle.

Earlier travelers to Aphrodisias such as: Beaufort, Heberdey and Wilhelm, Bean and Mitford, and finally Blumenthal and Budde, have commonly reflected that older remains prior in date to the Roman Imperial period were not discovered. On the other hand, Budde has excavated the East Harbour church and recorded that some of the ceramic material was varyingly dated from the 6th century B.C. to the Late Byzantine period.

From the little bay at the south of the Ovacık Peninsula one looks up the hill to see a polygonal wall system and watch towers, which may have been a security precaution for the settlement on the isthmus. To the northwest of the peninsula, the polygonal walls, other ancient wall remains and ceramic sherds continue toward the western harbour. The city walls encompass the northern and southern coasts of the peninsula. The settlement open to the east and western harbours, most probably protected itself through the use of a small fleet.

On the peninsula encircled by the city walls there are: three churches, a storehouse, houses, aqueducts and water wells, a widespread necropolis and a Byzantine circular tower.

The ancient settlement established at an isthmus, controlling two harbours to the east and west, as well as the protected eastern harbour due to Köserelik Island, make

Yarımadanın üzerinde sur duvarlarının çevrelediği alanın içinde üç kiliseye, bir ambar yapısına, evlere, sarnıçlara ve su kaynaklarına ve oldukça geniş bir alanı kaplayan bir nekropol ile dairesel formda bir Bizans Dönemi kulesine rastlanmıştır.

Kentin bir kıstakta yer alması, doğu ve batı olmak üzere iki limana birden hükmetmesi, bunun da ötesinde özellikle doğu limanına girişin Kösrelik Adası gibi iri bir kayalık kütle sayesinde korunaklılığı burasını kötü havalarda gemiler için ideal bir sığınak haline getirmektedir. Doğu Limanı'nın duvar kalıntıları sualtında da takip edilebilmektedir. Ayrıca Doğu ve Batı Limanlarının bir kanal aracılığı ile küçük gemilerin geçebilmesi amacıyla birbirine bağlandığı da iki liman arasında bulunan yan yana inşa edilmiş ambar yapılarının temel izlerine bakıldığında olası görülmektedir.

Stratejik konumu ve tatlı su kaynakları ile ayrı bir öneme sahip olan Dana Adası (Pithyussa Adası) üzerinde özellikle rüzgardan korunaklı ve Anadolu kıyılarına bakan kuzey yüzünde Roma ve Erken Bizans Dönemi'ne ait birkaç kilise, mezarlar, lahitler, sarnıçlar, evler ve liman yapısının izleriyle Roma Dönemi'ne ait bir hamam yapı-sı vardır.

Dana Adası ile ana kara arasında kalan Kargıcak Boğazı da navigasyon açısından stratejik olduğundan, adanın kuzey kıyısındaki antik yerleşimin hemen hemen karşısına gelecek şekilde ana kara üzerinde de bir yerleşimin izleri mevcuttur. Askeri açıdan boğazın karşılıklı iki yakasını tutan garnizon görevi görebilecek küçük yerleşimlerin gelişmiş olması denizel coğrafyanın doğal bir sonucudur. Her iki yerleşimin de tarım arazileri ile çevrili olmayışı, arazinin kayalık ve makilik oluşundan bu yerleşimlerde ana geçim kaynağının balıkçılık ve transit geçen gemilerle yapılan ticaret olduğu sonucuna varılabilir.

Boğsak yakınlarındaki diğer bir Roma Dönemi olduğu sanılan batık da ana karadan uzanan küçük burunun kuzey kıyılarında bulunmuştur (Res. 1, 5). Bölgeye yakın olan Güvercin Adası'nın rüzgardan korunaklı kuzeydoğu tarafında küçük bir Geç Roma - Erken Bizans dönemlerine ait yerleşim göze çarpmaktadır. Buradaki yapı kalıntılarının yorumlanması güçtür, bir Geç Roma villası, gözetleme kulesi, ya da bir Erken Bizans manastır yapısı, veya küçük bir kilise gibi ihtimaller üzerinde durulmaktadır.

Yukarıda değinilen antik yerleşimlerin tarihçeleri, arkeolojik kara bulguları ile deniz kıyısındaki stratejik konumları birlikte yorumlandığında, Taşucu Körfezi'ndeki bu elverişli uğrak limanların aktif olarak kullanıldıklarına dair kanıtları Kilikya Kıyıları Sualtı Arkeolojik Yüze-

this place ideal for mariners, especially when they were exposed to stormy weather. The remains of the eastern harbour can be observed underwater. In addition to this, the remains of the storage-room foundations built side by side between the east and western harbours suggest that there was a channel between these harbours, facilitating the transit of smaller ships.

With its strategic layout and fresh water resources, Dana Adası (Pithyussa Island) has a few Roman and early Byzantine churches, graves, sarcophagi, aqueducts, houses, harbour establishments and a Roman bath on the more wind-protected northern coast facing the south Anatolian coast.

The Kargıcak Strait, between Dana Adası and the mainland, is strategic for navigation and consequently there are traces of a small control point, or settlement on the mainland, just across from the island-settlement. From a military point of view, two little control posts holding the two sides of a strait seems only natural from the maritime topography. Both settlements are not surrounded by agricultural terrain, thus their main income must always have come from fishing and trading with the ships in transit, calling at these ports.

Another possibly Roman shipwreck, found near Boğsak, is located toward the point of a small cape (Fig. 1 and 5). On the wind-covered northeastern side of Güvercin Ada near the wreck site a tiny Late Roman – Early Byzantine settlement can be seen. However, it is difficult to interpret these architectural remains; they may belong to a Late Roman villa, a watch tower, an Early Byzantine monastery building, or a small church.

The history of these ancient settlements, when interpreted in combination with the mainland archaeological remains and the underwater finds, reveal that these transit harbours in Taşucu Bay saw considerable activity. The underwater evidence of this activity discovered by the Cilician Coasts Underwater Archaeological Surveys by the METU-SAT BAG members, also indicated the importance of the search for, and documentation of, this underwater archaeological heritage and of its destruction in the coastal waters along the Eastern Mediterranean coastline of Turkey. Both the wreck sites and the numerous damaged amphorae in our survey area reveal the degree of underwater archaeological looting and destruction (Fig. 1 and 6).

Conclusion:

The documented wrecks revealed the necessity of surveying the area archaeologically. In order to achieve a fuller picture concerning maritime trade along the Cili-

Araştırmaları çerçevesinde ODTÜ-SAT BAG olarak aramamızın ve tespit etmemizin Türkiye'nin Doğu Akdeniz kıyılarının sualtı arkeolojik değerlerinin ve bu değerlerin tahribatının belgelenmesi açısından önemi açıkça görülmektedir. Tespit edilen 2 batık alanı ve pek çok amphorada görünen hasar bölgede yoğun arkeolojik tahribatı sergilemektedir (Res. 1, 6).

Sonuç:

Varlığı belgelenen batıklar, bölgenin arkeolojik olarak taranmasının yararını ortaya koymuştur. Kilikya kıyılarındaki bilgi bütünlüğüne ulaşmak için bu kıyıların detaylı olarak taramalarının bitirilmesi ve arkeolojik bulguların bir bütün olarak yorumlanmasına ihtiyaç vardır.

Teşekkür:

Kilikya 2005 çalışmalarının yürütücülerinden olan M. Ayaroğlu'na ve K. Özkan'a teşekkür ederiz. Ayrıca araştırma sırasında her türlü konaklama, kamp alanı ve lojistik destekleri için S. Aslan nezdinde Mavikent Sitesi'ne; bölge hakkında bizi bilgilendiren ve yardımlarını esirgemeyen Silifke Müzesi Müdürü İ. Öztürk'e; dalışlar sırasında gösterdiği rehberlik için Seher Yeli isimli teknesi ile dalışlarımızı sağlayan K. Gürbüz'e ve araç desteği için H. Kılıç'a ve S. Yeğiner'e teşekkür ederiz.

cian coastline, it is vital to complete these underwater surveys and to interpret the archaeological evidence as a whole, both on land and beneath the waves.

Acknowledgements:

Many thanks are due to our chief coordinators for Cilicia 2005, M. Ayaroğlu and K. Özkan. Thanks are also due to S. Aslan and the Mavikent Summer Resort residents for the camp site and logistics; to the Director of Silifke Museum İ. Öztürk who briefed us well on the area; to K. Gürbüz, our captain, and his "Seher Yeli", assisting our dives and guiding us to dive spots; to the former MP of Mersin, H. Kılıç and Silifke-Atayurt City Hall Member S. Yeğiner for transport and logistics.